

เรื่อง ดำเนินการท่อทองแดง

รายละเอียด

ในอดีตบรรพบุรุษของชุมชน มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการบริหารจัดการน้ำ จึงได้คิดค้นวิธีการนำน้ำจากสายน้ำต่างๆเข้ามาสู่ชุมชน ชื่อ “ท่อทองแดง” หรือ “ท่อปู่พระยาร่วง” ถูกสร้างขึ้นโดยพระราชดำริของ พระร่วงเจ้าตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่พอมาถึงสมัยอยุธยา ก็ถูกทอดทิ้งไม่ได้ใช้งาน และถมหายไปจนหมด ผู้อาวุโสของชุมชนเล่าว่า เรื่องท่อทองแดง นี้ถูกเล่าขานต่อกันมาว่า ถูกฝังไว้ใต้ดินคูเมืองกำแพงเพชรตั้งแต่สมัยเป็นเมืองหน้าด่านของกรุงศรีอยุธยา ในขณะที่พม่าได้ยกทัพเข้ามาโจมตีกำแพงเพชรหลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จ จึงได้ล้อมเมืองไว้เพื่อให้คนในเมืองอดตาย แต่ชาวบ้านก็ได้อาศัยน้ำจากท่อทองแดงประทังชีวิต แต่ต่อมามีคนชื่อ “หมื่นแสน” เกิดคิดมักใหญ่ใฝ่สูง ทรยศบ้านเมืองนำเรื่อง “ท่อทองแดง” ไปบอกกับพม่า แม่ทัพพม่ารู้ดังนั้นจึงฆ่าหมื่นแสน แล้วนำศพไปใส่ไว้ในท่อทองแดงและปิดเสีย จนทำให้ชาวบ้านต้องอดอยากเพราะขาดน้ำจนเป็นผลให้พม่าเข้ายึดเมืองได้ในที่สุด

ใน พ.ศ. ๒๐๕๓ จึงได้มีการบูรณะ “ท่อทองแดง” ขึ้นอีกครั้ง ในสมัย พระยาศรีธรรมมาโคกราช เจ้าเมืองกำแพงเพชร ดังปรากฏในจารึกหลักที่ ๑๓ ที่ฐานพระอิศวร เมื่อ เมืองกำแพงเพชรว่า “อนึ่ง ท่อปู่พระยาร่วงทำเอาน้ำไปถึงบางพานนั้นก็ถมหายสิ้น และเขาย่อมทำนาทางฟ้า และหาที่นั้นพบ กระทั่งท่อเอาน้ำเข้ามาเลี้ยงนา ให้เป็นนาเหมือนนาฝาย มิได้เป็นนาทางฟ้า....”

ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๑ ขณะที่กรมชลประทานกำลังก่อสร้างอาคารรับน้ำจากแม่น้ำปิง บริเวณเขตตำบลหนองปลิง และทำการตรวจสอบแนวทางของท่อปู่พญาร่วง ตามโครงการพระราชดำริ จนพบท่อไม้สักจมอยู่กับแม่น้ำปิง สภาพเป็นท่อนขุ่นขนาดใหญ่ รัศมีเป็นช่วงๆด้วยเส้นทองแดงเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ ๗๐ เซนติเมตร ยาว ๔.๒๗ เมตร แบบท่อคอนกรีตยาวประมาณ ๔ เมตร แต่ละซีกยาว ๖๐ เซนติเมตรเศษ มี ๔ ส่วนประกอบเข้าด้วยกันเป็นท่อรวมแล้วยาวประมาณ ๑.๒๐-๑.๕๐ เมตร ฝังรอดเข้าไปยังคลองวังพาน เพื่อเป็นทางผ่านของน้ำไปเลี้ยงผู้คนในเมืองบางพานในอดีต โดยชุมชนมีเรื่องเล่าต่อกันมาถึงความอัศจรรย์ของ “ท่อทองแดง” นี้ว่า ในขณะที่พบ ได้เกิดพายุใหญ่พัดกระหน่ำลงมา จนคนขับรถแมคโครต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวเจตนาพายุจึงสงบลงและขนย้ายได้

มีข้อความจารึกไว้ที่ฐานพระอิศวรเมืองกำแพงเพชรว่า “...อนึ่งท่อปู่พญาร่วงทำเอาน้ำไปถึงบางพานนั้นก็ถมหายสิ้น และเขาย่อมทำนาทางฟ้า และหาที่นั้นพบกระทำท่อเอาน้ำเข้าไปเลี้ยงนา ให้เป็นนาเหมือนนาฝาย มิได้เป็นนาทางฟ้า...” ถ้อยคำจารึกดังกล่าว จารึกไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๕๓ เป็นหลักฐานว่า ท่อทองแดงนี้ น่าจะสร้างมาตั้งแต่สมัยพระร่วง แต่มาถูกถมหายไป ในสมัยอยุธยาตอนต้น ก่อนที่จะถูกบูรณะใหม่และจารึกไว้ที่ฐานพระอิศวร ในปี ๒๐๕๓ ชาวชุมชนเชื่อว่า ท่อทองแดง คือทางน้ำที่หล่อเลี้ยงไร่นาทั้งจังหวัดกำแพงเพชร มีเรื่องเล่าขานต่อมา

โดยนายพรชัย มัททนะสิน หัวหน้าโครงการท่อทองแดงว่า เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งในขณะนั้น ภาครัฐต้องการขุดค้นเพื่อสำรวจท่อทองแดง แต่ขณะที่กำลังขุด ได้เกิดพายุใหญ่ นายช่างจึงไม่กล้ายกท่อขึ้นมา แต่หลังจากทำพิธีขอขมาแล้ว ฝนฟ้าคะนองจึงหายไป และเมื่อขุดค้นท่อดังกล่าว ก็พบว่า ท่อไม่ได้ทำจากทองแดง แต่เป็นท่อไม้สักยาวประมาณ ๔ เมตร มีทั้งหมด ๔ ชั้น นำมาประกบกัน มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๗๐ เซนติเมตร เป็นทางน้ำไหล อายุมากกว่า ๗๐๐ ปี ที่ลำเลียงน้ำเข้ามาเลี้ยงเมืองต่างๆ ในอาณาจักรกำแพงเพชรโบราณ

ภาพโดย :

คำสำคัญ : ท่อทองแดง

ที่มา : พิสุทธิ บุญยพรรณพงศ์ และคณะ. (2547). ถิ่นฐานพรานกระต่าย : ข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: สภาวัฒนธรรมอำเภอพรานกระต่าย.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2018-03-13

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=633&code_db=610006&code_type=01